

KOMUNIKAČNÍ PŘEKÁŽKY

Uvážlivé používání chvály

Nejenom výtky a obviňování, ale rovněž chvála může mít protichůdný efekt na dětské a žákovské sebepojetí. Efekt chvály záleží na tom, jak si ji žák interpretuje.¹

Jestliže pochvala je zaměřena na schopnosti, žákovo vnímání sama sebe může vzrůst. Chvála může být důležitá při vytváření kladné a otevřené atmosféry ve třídě a budování sebeúcty žáků. Může být užívána nejen jako uznání za podaný výkon, ale i k povzbuzování žáků k ochotě být tvořivější, důmyslnější, přicházet s vlastními nápady.²

Níže uvádíme vybraná rizika chvály, která jsou syntetizována z odborné literatury i praktických zkušeností asistentů pedagogů a učitelů^{3, 4, 5}:

1. Rutinní nebo příliš častá chvála může ztrácet význam. Takovou chválu mohou někdy žáci vnímat jako manipulaci, mohou se cítit chválou „zavázání“ do budoucna, můžou mít pocit, že si tak učitel zajišťuje jejich budoucí žádoucí chování.
2. Obecně formulovaná chvála nepomůže žákům zjistit, čím dosáhli úspěchu.
3. Žáci, kteří se nechají naší neustálou chválou přesvědčit, že se od nich očekává vždy výborný výkon, se mohou obávat náročnějších úkolů a mohou prožívat úzkost, kdykoli se ocitnou v situaci, jejíž vyústění není zcela zřejmé.
4. Některým žákům je chvála na veřejnosti nepříjemná. Dávají přednost pochvale v soukromí před pochvalou před třídou.
5. Chválu mohou žáci vnímat jako „konečnou“ reakci, která často uzavírá diskuzi nebo myšlenku. Pokud první odpověď žáka v komunitním kruhu vychválíte, ostatní žáci už nemusí nic dodat, protože usoudí, že „správná“ odpověď již byla nalezena.
6. Chvála může žáka přespříliš usměrňovat, zvláště je-li poskytována za něco přímo pozorovatelného. Užívá-li se tímto způsobem, může vést k tomu, aby se jedinec soustředil na to, na co učitel pozitivně reaguje, a aby omezil experimentování, tvořivost a nápady.
7. Učitelé by neměli chválit chování, které je minimálním přijatelným chováním, ale spíše důsledky takového chování.
8. Pochvala někdy může být udělena za něco, co člověk může těžko ovlivnit, žáci jí někdy nemusí rozumět. Když například učitel řekne, že žák Petr byl ve své roli velmi roztomilý, žák Petr i ostatní žáci se mohou domnívat, že je žádoucí „být roztomilý“.

¹ KÖLLER, Olfa. Formative assessment in classrooms: A review of the empirical German literature. In OECD: Formative Assessment – Improving Learning in Secondary Classrooms, 2005, str. 265–279. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/ceri/34488377.pdf>

² KARGEROVÁ, Jana a STARÁ, Jana. Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění: druhý stupeň ZŠ. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.

³ CANGELOSI, James. Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce. 5. vyd. Přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Pedagogická praxe (Portál), 2009.

⁴ PASCH, Marvin. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. 2. vyd. Praha: Portál, 2005.

⁵ KARGEROVÁ, Jana a STARÁ, Jana. Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění: druhý stupeň ZŠ. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.

9. Pochvala může vést k tomu, že žák bude usilovat o tuto „odměnu“ kvůli učiteli, může se stát na jeho pochvalu závislý. Proto je důležité zdůrazňovat formativní charakter zpětné vazby, dbát na popisný jazyk a být při oceňování žákovských výkonů vždy co nejkonkrétnější.

10. Jestliže je pochvala zaměřena na úsilí, může to mít negativní vliv na žákovo vnímání sebe sama.

11. Chvála nerovná se hmotné odměny. Ty učení žáků nepodporují⁶.

12. Efektivnější je oceňovat proces, snahu, píli, nikoli jen výsledek.

Účinná pochvala by měla být upřímná, bez výčitek a otázek. Je vhodné poukázat na to, co konkrétně oceňujeme (co přesně nám udělalo radost) a ideálně okamžitě (ne s delším časovým odstupem). Chvála je navíc věrohodnější, když ji doprovodíme i neverbálně, tj. pohledem do učí, úsměvem apod.

Cameronová a Pierce⁷ dokazují, že žáci, které rodiče a učitelé častěji výrazně pozitivně oceňovali a povzbuzovali, prokazovali větší vnitřní motivaci k dosažení školních úspěchů. Vhodnou pochvalou může být tzv. pozitivní pozornost, projev upřímného zájmu o žáka, které je základem pěstování vztahu s žákem, také jím posilujeme odhodlání žáka pokračovat v činnosti/aktivitě/úkol, objevovat, zkoumat, schopnost zhodnotit a ocenit své jednání⁸, a dodáváme žákovi sebeúctu.⁹

Z publikace Hodnocení pro učení¹⁰

Autoři textu: Veronika Laufková, Karel Starý

⁶ DECI, Edward, KOESTNER, Richard a RYAN, Richard. Extrinsic Rewards and Intrinsic Motivation in Education: Reconsidered Once Again. 71(1), 1–27. Review of Educational Research, 2001.

⁷ CAMERON, Judy a PIERCE, David. Reinforcement, reward, and intrinsic motivation: A meta-analysis. 64(3). Review of Educational Research, 1994, str. 363-423. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/record/1995-15243-001>

⁸ DECI, Edward, KOESTNER, Richard a RYAN, Richard. Extrinsic Rewards and Intrinsic Motivation in Education: Reconsidered Once Again. 71(1), 1–27. Review of Educational Research, 2001.

⁹ HAVRDOVÁ, Egle a VYHNÁNKOVÁ, Kateřina. Dobrý začátek: Ověřené postupy pro rodiče. Praha: Schola Empirica, 2018.

¹⁰ STARÝ, Karel; CHVÁL, Martin a LAUFKOVÁ, Veronika (Eds.). Hodnocení pro učení (e-book). Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2022. ISBN 978-80-7603-365-8.